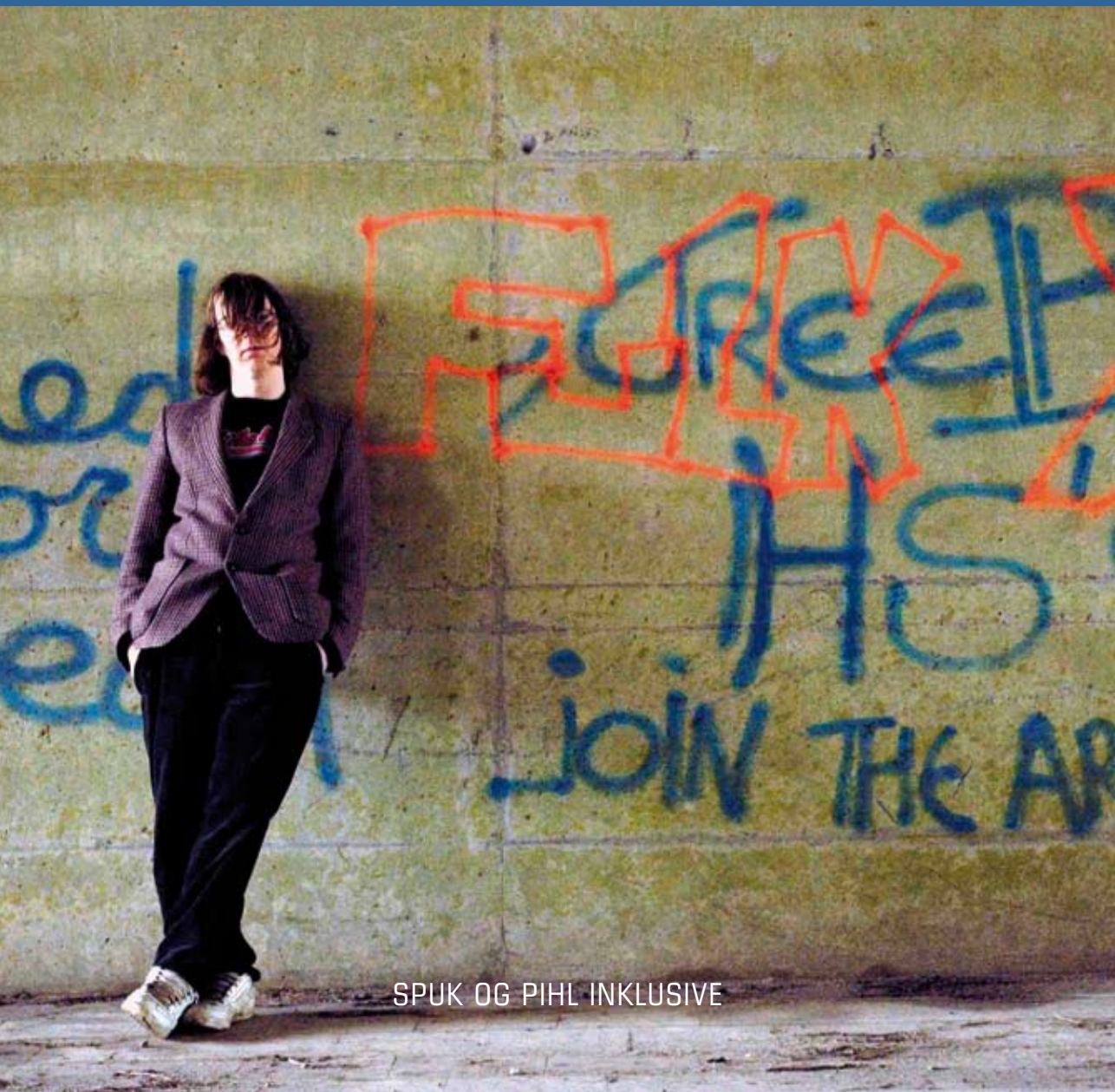

Peter Jensen og Susanne Pihl Hansen

DØGNANBRAGTE UNGE OG RUSMIDLER

– håndbog for døgnet medarbejdere

SPUK OG PIHL INKLUSIVE

Peter Jensen og Susanne Pihl Hansen

DØGNANBRAGTE UNGE OG RUSMIDLER

– håndbog for døgnmedarbejdere

Døgnanbragte Unge og Rusmidler – håndbog for døgmedarbejdere

2008

Udarbejdet og udgivet af:

Peter Jensen, SPUK

Susanne Pihl Hansen, PIHL INKLUSIVE

Grafisk tilrettelæggelse:

D-GRAFISK, David Lund Nielsen

Håndbogen er blevet til på baggrund af erfaringer fra et 2-årigt metodeudviklingsprojekt, 'Døgnanbragte Unge og Rusmidler', med deltagelse af døgmedarbejdere fra en række anbringelsessteder fra hele landet

Døgmedarbejdernes konkrete erfaringer og vurderinger af udviklingsprojektet kan høres på lydbogen, på vedlagte to cd'er.

Håndbog og lydbog kan frit citeres og kopieres mod kildeangivelse.

Håndbog og lydbog kan også downloades via www.spuk.dk og www.pihl-inklusive.dk.

Udviklingsprojektet 'Døgnanbragte Unge og Rusmidler' blev finansieret af **Egmont Fonden** og **Sygekassernes Helsefond**

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. Indledning og baggrund	5
2. Grundlag og holdninger	9
Viden om de unges holdninger og behov	11
Viden om døgnmedarbejdernes kompetencer	13
Viden om anbringelsesstedets grundlag	17
Viden om interessenternes holdninger og forventninger	20
3. Metoder og redskaber	23
Forandringshjulet	25
Fordel/ulempe-skema	27
Balanceret risikovurdering	29
Logbog over sidste gang	31
Løsningsfokuseret samtale	32
Individuel 'kontrakt' med den unge	35
'Drug-test' som pædagogisk redskab	37
Socialt gruppearbejde	39
Inddragelse og brug af eksperter	41
4. Igangsætning og styring	43
Projektstyring	44
Opsamling og evaluering	46
Implementering	49
5. Hvis der er brug for mere viden	51
Bilag 1. Definitioner	54
Bilag 2. Hvad gør man akut?	55

1. INDLEDNING OG BAGGRUND

Ungdomstiden er præget af eksperimenter. De unge skal prøve sig selv og hinanden af i nye sammenhænge. De skal lære sig selv at kende, og de skal udvikle deres egen identitet. De udviser i denne periode ofte en risikovillig adfærd. Det gælder også i forhold til rusmidler (alkohol, hash og andre stoffer).

Danske unge eksperimenterer med og bruger rusmidler i et forholdsvis stort omfang: Næsten alle drikker alkohol, knap halvdelen har eksperimenteret med hash inden de fylder 20 år, mens færre eksperimenterer med andre rusmidler. Men langt de fleste stopper igen eller normaliserer deres forbrug, når de bliver ældre.

Døgnanbragte børn og unge er en særlig udsat gruppe. Også når det gælder brug af rusmidler.

En stor del af de anbragte børn og unge har oplevet brug eller misbrug af rusmidler blandt deres nære omsorgspersoner eller i kammeratskabsgruppen. Meldinger fra anbringelsessteder landet over tyder på, at de fleste

anbragte unge har været særdeles tæt på rusmidler. Enten fordi de selv har eksperimenteret med/brugt rusmidler, eller fordi de har været i miljøer, hvor rusmidler har fyldt en hel del.

Samtidig er misbrug af rusmidler begrundelse for en væsentlig del af anbringelserne: 'Misbrugsproblemer hos forældre' er medvirkende årsag i 17 % af alle anbringelser. 'Misbrugsproblemer hos barnet/den unge' er medvirkende årsag i 11 % af alle anbringelser. (*Ankestyrelsens Statistikker: Børn og Unge anbragt uden for hjemmet, Årsstatistik 2007*)

Anbringelsesstedernes meldinger og tallene fra Anbringelsesstatistikken må tages særdeles alvorligt. De anbragte børn og unge er nemlig bærere af mange af de belastningsfaktorer, som øger risikoen for at udvikle et skadeligt forbrug af rusmidler, dvs. et forbrug, der skader den unge fysisk, psykisk eller socialt. Risikofaktorerne er fx:

- at en eller begge forældre er misbrugere,
- at børnene/de unge er vokset op i en brudt eller dysfunktionel familie,

- at de i en tidlig alder har adgang til rusmidler (gennem venner eller familie),
- at de har nem adgang til rusmidler (gennem venner eller familie),
- at de også på andre områder har en risikovillig adfærd, fx at de eksperimenterer med andet, der er 'forbudt' eller problematisk: Rygning, kriminalitet, pjæk osv.

Døgnmedarbejdere fra mange anbringelsessteder føler sig imidlertid frustrerede eller magtesløse overfor hvordan de døgnanbragte unges brug af rusmidler skal håndteres:

På den ene side kan det ikke tillades, at de unge bruger rusmidler i større stil, mens de er anbragt på et anbringelsessted. De unge er jo netop anbragt, fordi de skal hjælpes videre i livet på en hensigtsmæssig måde. Rusmidler, både de legale (fx alkohol) og de illegale, vil være forstyrrende/ødelæggende for den socialpædagogiske indsats på anbringelsesstedet.

På den anden side må man konstatere, at dét gør en del af de unge alligevel!

Som døgnmedarbejder kan man derfor – lidt firkantet sagt – vælge:

- at lukke øjnene og lade som om man ikke ser det,
- at smide de unge, som bruger rusmidler, ud – og håbe at de måske (!) kan få hjælp et andet sted,
- at sige til de unge, at de ikke må – og udvikle passende sanktioner, hvis de gør det alligevel, fx at tage dem med i et isoleret sommerhus i Nordsverige, indtil de har lært det.

Ingen af handlemulighederne er langtidsholdbare. Selv om det lykkes at få en ung til at holde sig fra rusmidlerne, mens de er anbragt, skulle indsatsen også gerne hjælpe på lidt længere sigt, dvs. efter anbringelsen.

Derfor er det nødvendigt, at døgnmedarbejderne udvikler metoder og redskaber til at håndtere de anbragte unges brug af rusmidler, både de unges **eksperimenterende brug** af rusmidler og det **skadelige forbrug** af rusmidler.

Et eksperimenterende forbrug defineres her som et forbrug, der foregår sporadisk (ikke regelmæssigt), og hvis formål er at undersøge, afprøve virkning, og evt. prøve egne grænser af.

Et skadeligt forbrug defineres her som et forbrug, der giver fysiske, psykiske og/eller sociale skader.

Se også Bilag 1 for definitioner af 'misbrug' og 'afhængighed'.

I projekt: **Døgnanbragte Unge og Rusmidler** (fremover kaldet **DUR**) har SPUK og PIHL INKLUSIVE sammen med en række døgnforanstaltninger fra hele Danmark og med det ambulante misbrugsbehandlingstilbud for unge, Stofrådgivningen (www.stofraadgivningen.dk), arbejdet på at udvikle metoder til, hvordan man som døgnmedarbejder kan håndtere de udfordringer, som et eksperimenterende eller skadeligt forbrug af rusmidler blandt de anbragte unge giver. Både for de unge selv, men i høj grad også for døgnmedarbejderne.

Målet med DUR var, at de deltagende døgnmedarbejderne skulle:

- Opkvalificere deres viden og kompetencer, via oplæg fra eksperter og gennem dialog med de øvrige deltagere,
- Afdække de enkelte anbringelsessteders muligheder og begrænsninger i arbejdet med unge og rusmidler, samt
- Afprøve konkrete redskaber og metoder i deres egen praksis.

Helt fra begyndelsen af DUR stod det klart, at der var behov for viden og metoder til at **'spotte' de unges rusmiddelforbrug**. Det var også klart, at **åbenhed og dialog med de unge** om rusmidler er udgangspunktet for, at de unge kan tilbydes en adækvat støtte ift. rusmidler. – På samme måde i øvrigt som de døgnanbragte unge har brug for støtte til at håndtere en række andre udfordringer i (ungdoms-)livet.

Åbenheden betyder, at døgnmedarbejderen må overveje sin pædagogiske indsats nøje, når en ung fortæller om et eksperimenterende eller skadeligt forbrug af rusmidler. Hvis den unge bliver mødt af sanktioner i form af lange sommerhusophold, mistede privilegier og rettigheder eller i værste fald udsmidning, understøtter det ikke den nødvendige åbenhed. Frem for at få hjælp til at håndtere rusmidlerne, lærer den unge, at de nære døgnmedarbejdere ikke kan bruges i forhold til rusmidler.

Udgangspunktet for indsatsen må være, at døgnmedarbejderen møder den unge tillidsfuldt og rummeligt. Den unge må have tillid til, at de nære betydningsfulde voksne kan og

vil rumme den unges betroelser, og at det er muligt at få hjælp og støtte til dét, der fylder, også selv om det drejer sig om rusmidler.

Det kræver, at døgnmedarbejderne er klædt på, både til at håndtere de unges eksperimenterende brug af rusmidler og til at håndtere et skadeligt forbrug hos nogle af de unge. Har døgnmedarbejderne ikke de fornødne kompetencer til at arbejde med problemstillingen, må kompetencerne tilføres og de rette metoder udvikles.

I DUR har døgnmedarbejderne arbejdet med at udvikle og afprøve en lang række metoder og redskaber til at håndtere de døgnanbragte unges forbrug af rusmidler – og har samtidig udviklet deres egne (og anbringelsesstedernes) kompetencer til at håndtere de døgnanbragte unges brug af rusmidler.

Erfaringerne fra DUR er samlet i denne håndbog og i lydbogen på de to cd'er – til fri afbenyttelse og inspiration!

I **lydbogen** præsenteres viden og erfaringer om døgnanbragte unge og rusmidler – gennem interviews med døgnmedarbejdere, unge og eksperter.

I **håndbogen** præsenteres de afprøvede metoder og redskaber – med konkrete eksempler på fremgangsmåder, spørgsmål og skemaer, der kan benyttes i arbejdet med at håndtere døgnanbragtes unges brug af rusmidler.

Både håndbog og lydbog kan frit downloades fra www.pihl-inklusive.dk eller www.spuk.dk.

WELCOME TO

1945

JOIN THE ARMY

2. GRUNDLAG OG HOLDNINGER

Hvis en ung har begået alvorlig kriminalitet, vil der blandt langt de fleste voksne (både fagpersoner og menigmand) være en udstrakt konsensus om, at kriminaliteten skal stoppes, og at der skal arbejdes for, at det ikke sker igen.

Men når det drejer sig om rusmidler, er holdningerne mere delte ...

Lovgivningen er ellers rimelig klar: Det er forbudt at besidde og bruge stort set alle former for euforiserende stoffer, og det er forbudt at sælge alkohol til unge under 16 år. Men de signaler, der sendes til de unge, er ofte mere tvetydige. De unge vil opfatte signaler fra forældre, socialarbejdere, politikere og fra medier og det omgivende samfund i øvrigt, der siger alt fra *'Rusmidler er farlige og skadelige, og de unge skal holde sig fra dem!'* over *'Årh, det skader da ikke med en lille skid på en gang imellem, så længe det bare ikke er hash!'* til *'Jeg har selv røget hash som ung, og det har da aldrig skadet ...'* De mange forskellige holdninger til rusmidler er i højere grad baseret på

personlige erfaringer med rusmidler, end på egentlig videnskabelig og socialfaglig viden om rusmidlernes indvirkning på unge.

På et anbringelsessted vil der derfor ofte være repræsenteret mange forskellige holdninger til rusmidler blandt medarbejderne – og dermed også **forskellige holdninger til hvordan rusmidlerne skal håndteres.**

Dertil kommer, at de anbragte unge, deres forældre og de nærmeste samarbejdspartnere til døgnforanstaltningerne, fx sagsbehandlere og tilsynsmyndigheder, også vil have forskellige holdninger til rusmidler – og til hvordan de skal håndteres.

For at kunne arbejde målrettet døgnpædagogisk med unges skadelige eller eksperimenterende forbrug af rusmidler, må døgnmedarbejderne og især ledelsen gøre sig klart hvilke **forudsætninger**, der ligger til grund for arbejdet – herunder især hvilke holdninger og erfaringer, der er repræsenteret blandt de unge, i medarbejdergruppen og hos samar-

bejdspartnerne. Og på baggrund af dette må døgnt medarbejderne blive enige om et fælles grundlag at arbejde ud fra, dvs. udarbejde en **rusmiddelpolitik for anbringelsesstedet**.

Der er brug for en afklaring af holdninger og viden på følgende fire niveauer:

1. **Viden om de unges holdninger og behov:** Hvad ved de unge om rusmidler, hvilke holdninger har de, og hvilke erfaringer har de?
2. **Viden om døgnt medarbejdernes samlede kompetencer:** Hvad ved døgnt medarbejderne om rusmidler, hvilke holdninger og erfaringer har de, og hvilke kompetencer har de?
3. **Viden om anbringelsesstedets grundlag:** Hvad er anbringelsesstedets holdning til og politik overfor de unges brug af rusmidler?
4. **Viden om interessenternes holdninger og forventninger:** Hvad er interessenternes holdninger til anbringelsesstedets 'politik' og håndtering af de unges forbrug af rusmidler?

For at afklare de fire niveauer kan anbringelsessteder med fordel iværksætte et egentligt undersøgelsesarbejde. Det er klart, at det giver den mest fuldstændige undersøgelse, hvis alle fire niveauer undersøges. Men dels kan et eller flere niveauer allerede fremstå temmelig klare, og dels skal der naturligvis også skeles til ressourceforbruget. Derfor er det værd at overveje, hvor usikkerheden er størst, og så sætte ind der. Det er en god idé, hvis flere medarbejdere deltager i undersøgelsesarbejdet.

I det følgende præsenteres fire 'køreplaner' for, hvordan undersøgelsesarbejdet kan gribes an. Samtidig præsenteres forskellige metoder/spørgeguides, der har vist sig brugbare for deltagerne i DUR. Det er vigtigt, at køreplaner og spørgeguides tilpasses det enkelte anbringelsessteds særlige forhold.

På baggrund af undersøgelsesarbejdet bør man udarbejde en ny rusmiddelpolitik for anbringelsesstedet – eller revidere den gamle – sådan at man har et fælles grundlag at arbejde ud fra.

KØREPLAN FOR VIDEN OM DE UNGES HOLDNINGER OG BEHOV

De unge er eksperter på deres eget liv. Også på deres eget forbrug af rusmidler. De fleste døgnanbragte unge ved en hel del om rusmidler, også selv om de ikke nødvendigvis ved alt. Enten fordi de har prøvet det selv, fordi de kender nogen, der har. Eller fordi de ved det fra den lokale pusher. Der er altså god grund til at afdække, hvad de unge ved.

UDGANGSPUNKT

- Gør de unge til eksperter ved at invitere de unge til at hjælpe med at give døgnmedarbejderne mere viden om rusmidler.
- Gør dialogsituationen hyggelig, dvs. sørg for te, en slikskål eller lign.

DIALOG

- Interview unge, der er indskrevet på anbringelsesstedet, individuelt eller i en gruppe

Og/eller

- Interview unge, der tidligere har været anbragt på anbringelsesstedet, individuelt eller i en gruppe

Og/eller

- Gennemfør dialogen spontant, når emnet tilfældigvis bliver nævnt af en af de unge – fx ved middagsbordet.

DIALOGFORM

- Vær nysgerrig på hvad den unge ved om temaet 'Unge og Rusmidler'
- Korrigér ikke og diskutér ikke – vær ydmyg og respekter den unges udsagn
- Afkræv ikke svar på, hvor den unge ved det fra
- Spørg ikke ind til den unges eget aktuelle forbrug her – det skal gøres i en anden sammenhæng.

DE UNGES HOLDNINGER OG VIDEN OM RUSMIDLER

TEMAER	EKSEMPLER PÅ SPØRGSMÅL
Hvordan ser temaet 'Unge og rusmidler' ud fra de unges egen synsvinkel?	<ul style="list-style-type: none"> • Hvor mange unge, tror du, har prøvet at drikke alkohol/ryge hash/tage andre stoffer? Hvor tit, tror du, de gør det? • Hvorfor tror du, at unge drikker alkohol/ryger hash/tager andre stoffer?
Hvordan oplever de unge anbringelsesstedets politik og praksis?	<ul style="list-style-type: none"> • Hvad er anbringelsesstedets/medarbejderens holdning til rusmidler? Hvorfor tror du anbringelsesstedet/medarbejderne har den holdning? • Hvordan oplever du at anbringelsesstedet/medarbejderne reagerer, når de hører om rusmidler? Hvad synes du om den måde at reagere på? Er der forskel på hvordan medarbejderne vælger at reagere? • Hvad tror du effekten af anbringelsesstedets holdning og medarbejdernes reaktion er? Hjælper det? På alle unge?
Hvordan vil unge gerne have at voksne reagerer på de unges forbrug af rusmidler?	<ul style="list-style-type: none"> • Hvordan mener du, at voksne burde reagere på unges forbrug af rusmidler? • Hvordan mener du, at voksne bedst kan hjælpe unge, der har fået et misbrug af rusmidler?

ANALYSE

- Udarbejd et stikordsreferat af interviewene og de andre gennemførte samtaler
- Fremlæg resultaterne for kollegerne
- Diskuter hvad konklusionen skal være af undersøgelsen

INDDRAGELSE

- Orienter de unge om konklusionen

KØREPLAN FOR VIDEN OM DØGNMEDARBEJDERNES KOMPETENCER

Døgnmedarbejderne har alle erfaringer med rusmidler. Hvilke erfaringer, det handler om, er individuelt og spænder fra et minimalt forbrug af alkohol til afprøvning og måske afhængighed af en lang række stoffer. En del døgnmedarbejdere har derudover tilegnet sig viden om rusmidler gennem kampagner, kurser, uddannelser eller andet. Men holdningerne til rusmidler er forskellige og for at etablere et fælles udgangspunkt for pædagogisk handling skal holdningerne afklares og diskuteres.

UDGANGSPUNKT

- Orienter kolleger/medarbejdere om målet for undersøgelsen (afklaring af kompetencer i personalegruppen og gruppens holdninger til rusmidler)
- Forklar at kolleger/medarbejdere vil blive spurgt om egne erfaringer, men at de selv vælger hvilke erfaringer, der skal deles med deres kolleger. Ingen skal presses til at sige mere, end de ønsker. Målet er afklaring af kompetencer og holdninger.
- Indled gerne med at lave fælles aftaler for samtalen (aftale om tid, grin, ironi, mo-

biltelefoner, offentligt brug af oplysninger bagefter osv.)

DIALOG

- Gennemfør dialogen på et personalemøde, en pædagogisk dag eller lignende, hvor der er mulighed for at afsætte den nødvendige tid, dvs. god tid!
- Brug alle tre skemaer (afdæknings-, fordel/ulempe- og videns/kompetenceskema) i nævnte rækkefølge.

DIALOGFORM

- Vær en kontant ordstyrer og sørg for at evt. indgåede aftaler overholdes
- Brug tavle/whiteboard til notering af kompetencer m.m. undervejs – på den måde bliver det synligt for alle, hvordan medarbejdergruppens samlede kompetencer ser ud.
- Tag en runde hvor alle bidrager med netop deres kompetencer
- Forsøg ikke at presse kolleger/medarbejdere til at sige mere end de gør af egen fri vilje

SKEMA 1: AFDÆKNING AF EGNE HOLDNINGER OG KOMPETENCER

Skemaet kan bruges til, at hver enkelt medarbejder hver for sig reflekterer over egne erfaringer med og holdninger til rusmidler.

Det er meget vigtigt at understrege, at skemaet er personligt: Den enkelte medarbejder

vælger selv, hvilke oplysninger, der eventuelt skal deles med kollegerne. I den efterfølgende dialog med kollegerne vil det være den enkeltes holdninger og kompetencer, der er i centrum – ikke de konkrete begivenheder eller oplevelser med rusmidler.

AFDÆKNING AF EGNE HOLDNINGER OG KOMPETENCER

Betydningsfulde begivenheder med rusmidler – og hvad jeg lærte af dem

Begivenhed:	Umiddelbare erfaringer:	Umiddelbar holdning/værdi:	Hvad jeg lærte og kan bruge i dag:
<p>Begivenhed 1: <i>Eksempel:</i> Fuld første gang som 15-årig. Black out og syg. Kærestes mor hjalp uden grund – syntes jeg. Havde følelse af fuld kontrol.</p>	<p>Viden om hvor grænsen går. Vigtigt at skjule druk for de voksne – de bliver så bekymrede.</p>	<p>Unge må finde deres egne grænser – det forstår voksne ikke altid.</p>	<p>Forståelse for at unge afprøver grænser og ikke har lyst til at fortælle alt. Erkendelse af at unge ofte tror, at de har styr på alt – men bestemt ikke altid har det og derfor har brug for støtte.</p>
Begivenhed 2:			
Begivenhed 3:			
Begivenhed 4:			

SKEMA 2: DØGNMEDARBEJDERNES SAMLEDE VIDEN OM RUSMIDLER

Døgntilbedere kan føle, at deres viden om rusmidler er begrænset, og at de nogen gange kommer til kort i dialogen med de unge, der ofte bruger særlige udtryk eller beskriver nye former for rusmidler, som er ukendte for den enkelte døgntilbeder. Men medarbejdergruppens samlede viden om rusmidler er ofte langt større end den enkelte umiddelbart tror. Én måde at afdække viden om rusmidler på er ved at se nærmere på fordele og ulemper ved at bruge et givent rusmiddel. Fordele/ulempeskemaet er en måde, hvorpå man

systematisk kan gennemgå, hvad den samlede medarbejdergruppe ved, tror og tænker om rusmidler, samtidig med at den enkelte får en indsigt i, hvad de andre ved, tror og tænker, uden at der nødvendigvis relateres direkte til personlige erfaringer. Se også gennemgang i kapitel 3.

Vigtigt: Hvis medarbejdergruppen har brug for at diskutere flere forskellige rusmidler, skal der udarbejdes et fordel-/ulempeskema for hvert rusmiddel. Der kan være store forskelle på henholdsvis fordele og ulemper ved fx hash og alkohol.

FORDEL-/ULEMPESKEMA		
	FORDELE	ULEMPER
Ved at ryge fx hash		
Ved at stoppe med at ryge hash		

SKEMA 3: OPSAMLLENDE DIALOG I MEDARBEJDERGRUPPEN

Som afslutning på personalemødet/personaledagen skal der naturligvis samles op. Det skal gøres i fællesskab, sådan at de afdækkede holdninger og kompetencer bliver synlige for

alle og kan bruges i det videre arbejde med at udvikle indsatsen og håndteringen af de døgntilbedte unge, der eksperimenterer og bruger rusmidler.

På næste side peges på tre temaer, som der skal samles op på:

DIALOG OM MEDARBEJDERGRUPPENS HOLDNINGER, VIDEN OG KOMPETENCER

TEMAER	EKSEMPLER PÅ SPØRGSMAÅL
<p>Hvad er de enkelte døgmedarbejders holdninger til 'Unge og rusmidler'?</p> <p><i>Kan evt. i første omgang ske i mindre grupper (2-3 i hver gruppe), der til sidst præsenterer deres samlede holdninger og kompetencer i plenum.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Hvilke holdninger havde du til hvilke rusmidler, dengang du selv var ung?</i> • <i>Hvad tænker du i dag om dine erfaringer/holdninger? Hvilke kompetencer giver de dig i dag?</i>
<p>Hvad er medarbejdergruppens samlede kompetencer i forhold til arbejdet med 'Unge og rusmidler'?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Hvilke ligheder er der mellem medarbejdernes erfaringer, holdninger og kompetencer?</i> • <i>Er der nogen markante forskelle?</i> • <i>Hvilke kompetencer har medarbejderne tilsammen?</i>
<p>Hvordan tolkes/efterleves anbringelsesstedets overordnede rusmiddelpolitik i praksis?</p> <p><i>Kan evt. afklares gennem et spørgeskema til hver enkelt døgmedarbejder.</i></p> <p><i>Se også køreplan for 'Viden om anbringelsesstedets grundlag'</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Hvad er anbringelsesstedets holdning til unge og rusmidler?</i> • <i>Er du enig i disse holdninger?</i> • <i>Hvordan reagerer dine kollegaer, når der findes rusmidler hos de unge? Hvad gør du selv?</i> • <i>Hvad mener du selv er jeres samlede kompetencer og begrænsninger i arbejdet med unge og rusmidler?</i>

ANALYSE

- Gennemfør så vidt muligt selve analysen i den samlede medarbejdergruppe.
- Skriv konklusioner på tavlen, så alle med det samme ser det færdige produkt

INDDRAGELSE

- Diskuter i medarbejdergruppen, hvordan gruppens samlede kompetencer matcher de unges behov (hvis de unges behov er afklaret)
- Diskuter i medarbejdergruppen, hvilke behov der eventuelt er for kvalifikations- og kompetenceløft

KØREPLAN FOR VIDEN OM ANBRINGELSESTEDETS GRUNDLAG

Det kan være vanskeligt – selv for døgnmedarbejdere på anbringelsesstedet – at finde ud af, hvad stedets grundlag og formelle holdning til rusmidler er. Samtidig opleves ofte, at den formelle holdning sløres af en række uformelle regler. Entydighed mellem formelle og uformelle regler er nødvendige, hvis man som døgnmedarbejder skal kunne agere. Derfor er det vigtigt at afdække, hvad anbringelsesstedets grundlag i forhold til unge og rusmidler er.

UDGANGSPUNKT

- Få fat i alt skriftligt materiale om rusmidler på anbringelsesstedet, fx: Virksomhedsplan, tekst på 'Tilbudsportalen', under-

visningsmateriale, regler, ansættelseskontrakter, kontrakter med anbringende kommune.

DIALOG

- Interview leder og mangeårige medarbejdere om deres opfattelse af de uskrevne regler på anbringelsesstedet

Og/eller

- Udarbejd spørgeskema, som alle medarbejdere udfylder

DIALOGFORM

- Vær nysgerrig og interviewende
- Korrigér ikke og diskuter ikke

ANBRINGELSESSTEDETS POLITIK OG PRAKSIS

TEMAER	EKSEMPLER PÅ SPØRGSMÅL
<p>Hvad er den overordnede og vedtagne politik om 'Unge og rusmidler' på anbringelsesstedet?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Hvad står der i anbringelsesstedets virksomhedsplan/årsplan?</i> • <i>Hvordan præsenteres anbringelsesstedets arbejde med 'unge og rusmidler' på Tilbudsportalen?</i> • <i>Hvad står der om 'unge og rusmidler' i kontrakten med de anbringende myndigheder?</i>
<p>Hvad er anbringelsesstedets nedskrevne regler om 'Unge og rusmidler'?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Hvad står der eksempelvis i de brochurer, som sagsbehandler, forældre og de unge får?</i> • <i>Hvad siger stedets husregler?</i> • <i>Hvad er konsekvensen, hvis reglerne ikke overholdes? Regler er karakteriseret ved, at de kan sanktioneres.</i>
<p>Hvad er anbringelsesstedets uskrevne regler/interne retningslinjer for medarbejderne?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Hvilke uskrevne regler praktiseres på anbringelsesstedet? På mange anbringelsessteder kan en enkelt hovedregel være skrevet ned, men der kan ofte være mange „færdselsregler“, dvs. uskrevne regler og måder at håndhæve eller måske omgå politikken på i hverdagen.</i> • <i>Hvordan plejer 'gamle' medarbejdere at reagere i situationer, hvor de unge tager rusmidler? Tag gerne udgangspunkt i konkrete episoder!</i> • <i>Er der forskel på disse reaktioner fra medarbejder til medarbejder?</i> • <i>Hvordan kan det være, at medarbejderen reagerer, som han/hun gør? Er der tale om gamle aftaler, som stadig virker? Eller er der tale om en personligt udviklet reaktionsmåde?</i>

ANALYSE

- Fremlæg undersøgelsens resultater i medarbejdergruppen
- Overvej hvordan resultaterne stemmer overens med andre undersøgelser/viden om de anbragte unge og medarbejderne på anbringelsesstedet

- Diskuter om resultaterne var som forventet, og hvordan det passer sammen med behovene.

INDDRAGELSE

- Diskuter resultaterne med de interviewede og i medarbejdergruppen.

KØREPLAN FOR VIDEN OM INTERESSENTERNES HOLDNINGER OG FORVENTNINGER

Omverdenens holdninger og forventninger til håndteringen af de anbragte unge og deres brug af rusmidler, spiller en stor rolle for det enkelte anbringelsessted. Især forældrenes og tilsynsmyndighedernes holdninger er selvfølgelig af stor betydning.

Ofte tillægges interessenterne holdninger om, at der ikke må arbejdes med unge, der bruger fx hash, fordi hash jo er forbudt eller fordi det kan 'smitte' de andre unge. Men direkte adspurgt vil de fleste interessenters holdninger formentligt være noget mere nuancerede.

Hvis anbringelsesstederne skal kunne leve op til de vigtigste interessenters forventninger, må interessenternes forventninger og holdninger afklares.

UDGANGSPUNKT

- Opstil en liste på de 5 vigtigste interessenter i forhold til rusmiddelproblematikker på anbringelsesstedet (fx forældre, driftsherre, nærmiljøet, den anbringende sagsbehandler, tilsynsmyndigheden, skolelærere, SSP-medarbejdere, det lokale politi)

DIALOG/DIALOGFORM

- Gennemfør interview med de 5 udvalgte interessenter
- Overvej om interviewet skal gennemføres personligt eller telefonisk

INTERESSENTERNES HOLDNINGER OG FORVENTNINGER

TEMAER	EKSEMPLER PÅ SPØRGSMÅL
Hvilke holdninger formodes anbringelsesstedets mest betydningsfulde interessenter at have?	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Hvem er de vigtigste interessenter for jeres anbringelsessted?</i> • <i>Hvilke holdninger til unge og rusmidler, tror I, de har? I forhold til pædagogisk indsats, supplerende behandlingstilbud, 'smitteeffekten i forhold til de andre unge', udsmidning, andre sanktioner. Hvorfor tror I, at interessenterne har disse holdninger?</i> • <i>Hvilken konsekvens har I hidtil draget af det?</i>
Hvilke holdninger har de betydningsfulde interessenter rent faktisk?	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Når I spørger jeres vigtigste interessenter direkte, hvilke holdninger kommer så til udtryk?</i> • <i>Hvad er deres begrundelser for disse holdninger?</i>
Hvad betyder interessenternes holdninger for anbringelsesstedets arbejde med "Unge og rusmidler"?	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Hvilke konsekvenser har disse holdninger for jeres arbejde? Hvad betyder det for jeres muligheder for at arbejde med unge og rusmidler?</i> • <i>Begrænser det jeres arbejde? Eller det modsatte? Betyder det, at der lige pludselig er andre forventninger til medarbejderne? Og hvad betyder det for de fremtidige indsatser?</i>

ANALYSE

- Overvej om forventningerne til interessenter var korrekte
- Overvej hvad interessenternes svar betyder for det fremtidige arbejde med rusmidler på anbringelsesstedet.

INDDRAGELSE

- Giv interessenterne tilbagemelding på resultatet af undersøgelsen som en ekstra sikkerhed for, at du/I har forstået dem rigtigt
- Tjek evt. af med interessenterne om de havde forventet et andet resultat.

07d
3/2008
1775
DMD
DMD

3. METODER OG REDSKABER

Døgnmedarbejdere skal kunne håndtere både de unge, der eksperimenterer med rusmidler, og de unge, der har eller er på vej til at udvikle et skadeligt forbrug af rusmidler. Det vil sige, at døgnmedarbejdere både skal være klædt på til kunne opdrage og guide de unge til et fornuftigt forhold til rusmidler, **den alment opdragende/omsorgsmæssige indsats**, og til at hjælpe og støtte de unge, der er på vej til at udvikle/har udviklet et skadeligt forbrug af rusmidler, **den socialpædagogiske/behandlende indsats**.

Groft forenklet kan de anbragte unge inddeles i fire kategorier:

- Unge, som ikke eller kun i mindre omfang bruger/eksperimenterer med rusmidler
- Unge, som bruger rusmidler i større omfang, men som ikke erkender, at forbruget (måske) er skadeligt for dem,
- Unge, som bruger rusmidler i større omfang, og som erkender at forbruget er skadeligt for dem, men som ikke er parate til at gøre noget ved det
- Unge, som bruger rusmidler i større

omfang, og som erkender at forbruget er skadeligt for dem, og som også er parate til at gøre noget ved det.

Kategorierne er dog ikke nagelfaste: Erkendelsen af at forbruget af rusmidler har udviklet sig til et skadeligt forbrug – og ikke mindst motivationen for at gøre noget ved det – kan svinge en hel del undervejs.

Døgnmedarbejdernes indsats overfor de forskellige kategorier af unge vil selvsagt være forskellig.

Den alment opdragende/omsorgsmæssige indsats overfor unge, der 'blot' eksperimenterer, vil hovedsagelig handle om:

- at få den enkelte unge til at blive bevidst om og til at styre sit eget forbrug af rusmidler – og dermed også til at være opmærksom på, hvis forbruget udvikler sig i en negativ retning,
- at få de enkelte unge til at passe på sig selv, sådan at de værste farer undgås, og sådan at den unge ved, hvad han/hun kan

gøre, hvis der alligevel skulle opstå noget uventet/ubehageligt.

- at formidle normer til den unge om, hvad der er rigtigt og forkert i forhold til rusmidler
- at formidle konkret viden til den unge om, hvad der er myter og fakta om rusmidler.

Den socialpædagogiske indsats overfor unge, hvis forbrug af rusmidler er blevet eller er på vej til at blive skadeligt, vil være forskellig, alt efter hvilket stadie de enkelte unge befinder sig på i forandringsprocessen. Indsatsen vil handle om:

- at få den unge motiveret for at tale om rusmiddelforbruget (overvejelssstadiet),
- at få den unge til at erkende, at forbruget har nået et omfang, der er skadeligt (beslutningsstadiet),
- at hjælpe med at opsætte mål, finde metoder og støtte den unge i at komme ud af det skadelige forbrug (handlingsstadiet),
- at hjælpe og støtte den unge til at fastholde forandringerne (vedligeholdelsesstadiet),

og

- at være parat til at kunne rumme, at den unge undervejs får tilbagefald eller mister motivationen (tilbagefaldsstadiet) og søge at motivere den unge til igen at prøve forandringer (overvejelssstadiet).

Døgnetmedarbejderens indsats i den unges forandringsproces kan bedst illustreres med 'Forandringshjulet', se side 25.

I det følgende præsenteres en række redskaber, som kan bruges både i den opdragende indsats og i den socialpædagogiske/behandlende indsats i forhold til anbragte unge.

Fælles for alle redskaberne er, at de tager **udgangspunkt i en dialog med de anbragte unge.**

Grundholdningen er: Det er nok muligt som døgnetmedarbejder at styre de unges forbrug af rusmidler i en afgrænset periode og i det afgrænsede rum, som et ophold på et anbringelsessted er (=ydre styring). Men det er kun muligt at skabe en reel og varig forandring, hvis den unge også selv bliver aktiv i styringen af rusmiddelforbruget (=indre styring). Hvis den unge skal magte/ville denne forandring er det samtidig essentielt, at døgnetmedarbejderen møder den unge respektfuldt og anerkendende, dvs. sådan som de fleste af os gerne vil mødes, når vi skal stoppe en uhensigtsmæssig adfærd (fx ved rygestop eller væggttab).

FORANDRINGSHJULET

HVEM?

Forandringshjulet kan hjælpe døgmedarbejderen med at få et overblik over, hvor i forandringsprocessen den unge befinder sig, og hvilke indsatser der kan gribes til.

HVORFOR?

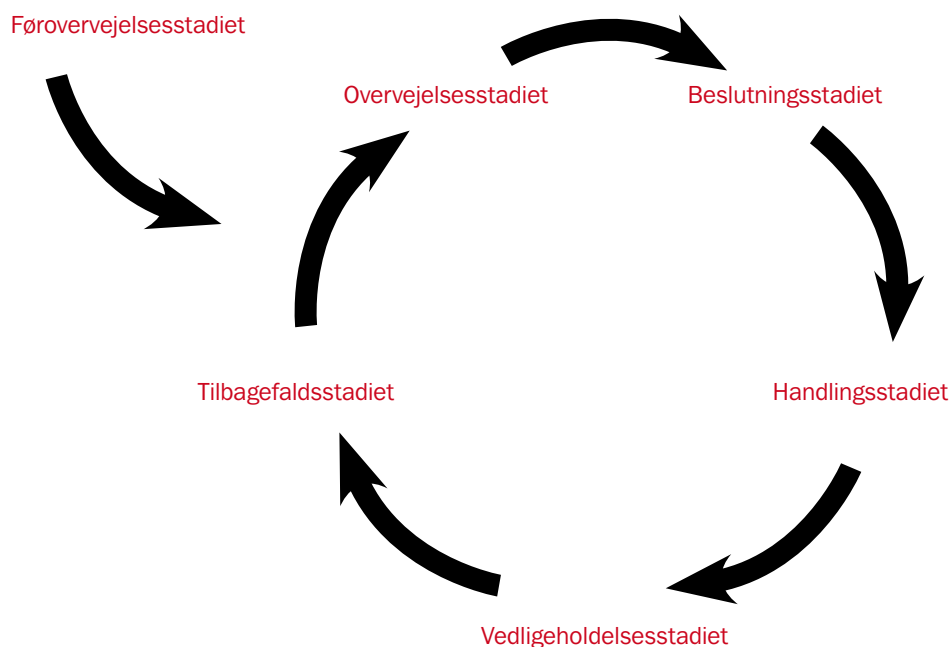
Forandringshjulet er et redskab til at illustrere, hvordan en forandring af en uhensigtsmæssig adfærd, fx et skadeligt forbrug af rusmidler, gennemløber forskellige stadier, som kræver forskellige indsatser. (Forandringshjulet er oprindeligt udviklet af Prochaska m.fl.)

HVORDAN?

En større forandring gennemløber typisk 6 stadier, som hænger sammen:

VIGTIGT

Forandringshjulet er også en god måde meget bogstaveligt at illustrere overfor en ung, hvorfor og hvordan det kan være så svært at skulle lave store forandringer i ens adfærd, og hvilke faser han/hun skal igennem.

STADIE	DEN UNGES REAKTION	DØGNMEDARBEJDERENS INDSATS
Førovervejel- sesstadiet	Ikke motiveret for at ændre adfærd. Kan ikke se problemet.	<ul style="list-style-type: none"> • Dialog, information og oplysning • Være åben og nysgerrig overfor den unges erfaringer • Vise, hvor man selv står
Overvejel- sesstadiet	Begyndende erkendelse af, at rusmidlerne kan være et problem, men endnu ikke parat til at gøre noget ved det	<ul style="list-style-type: none"> • Undersøge den unges ambivalens, fx ved at se på fordele og ulemper ved at blive ved/stoppe • Undersøge forbrugets omfang og sammenhæng, fx ved hjælp af logbog over sidste gang • Undersøge bekymring, fx ved hjælp af balanceret risikovurdering
Beslutnings- stadiet	Tager en beslutning om, at der skal ske en ændring, og begynder at forberede ændringen	<ul style="list-style-type: none"> • Hjælpe den unge med at undersøge hvordan og hvornår der har været undtagelser • Hjælpe med at opstille realistiske mål, lav evt. en kontrakt • Dialog og opbakning
Handlings- stadiet	Begynder at ændre ved forbrug	<ul style="list-style-type: none"> • Styrke troen og bakke op • Undersøge hvad der virker for den unge • Motiverende samtaler • Beløn den unge, når det går godt • Giv gode råd
Vedligeholdelsestadiet	Ønsker at fastholde ændringer	<ul style="list-style-type: none"> • Styrke troen og bakke op • Hjælpe den unge med at identificere risici for tilbagefald – og med at finde måder at undgå tilbagefald på • Undersøge hvad der virker for den unge og støt den unge i mere af det
Tilbagefalds- stadiet	Falder i vandet og har måske svært ved at komme op igen uden hjælp Oplever måske tilbagefald som nederlag	<ul style="list-style-type: none"> • Hjælp den unge med at komme op på hesten igen • Hjælp den unge med at få vendt nederlag til motivation og mod på forandring

FORDEL/ULEMPE-SKEMA

HVEM?

Fordel/ulempe-skemaet kan bruges i mange sammenhænge og overfor forskellige kategorier af unge, både i det individuelle arbejde og i arbejdet med en hel gruppe af unge.

HVORFOR?

Skemaet kan bruges til at få de unge til at nuancere deres syn på rusmidler, dvs. se både fordele og ulemper ved at bruge (eller lade være med at bruge) et givent rusmiddel.

HVORDAN?

Den unge udspørges om fordele og ulemper ved et givent rusmiddel, og svarene skrives i skemaet på et stykke papir eller på en tavle, sådan at det hele tiden er muligt at se, hvor lang listen af hhv. fordele og ulemper bliver. Døgnmedarbejderen skal ikke bidrage til opremsningen, men må gerne stille spørgsmål og udfordre den/de unge til at komme med yderligere bidrag.

Efterfølgende bruges skemaet som udgangspunkt for en dialog mellem den unge og døgnmedarbejderen med det formål at nuancere synet på rusmidlet.

Skemaet kan med fordel bruges flere gange i et forløb. Eller det kan gemmes og tages frem igen på et senere tidspunkt, hvor den unge måske har forandret sit syn på rusmidlet.

VIGTIGT

Ofte vil en ung, i hvert fald lige i nu'et, opleve, at rusmiddel-forbruget er meningsfuldt. Derfor kan den unge have modsatrettede følelser overfor at forandre ved sit forbrug, og vil måske have modstand mod overhovedet at tale om ulemper ved sit eget forbrug eller fordele ved at stoppe. Her kan det være en mulighed at tale om rusmidler på et mere generelt plan, fx ved at stille spørgsmål a la: 'Hvordan tror du, at unge i Danmark ser på hhv. fordele og ulemper ved at ryge hash?'

FORDEL- /ULEMPESKEMAET

	FORDELE	ULEMPER
Ved at bruge et givent rusmiddel	<p><i>Eksempelvis hash:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Det er sjovt</i> • <i>Man får grineflip</i> • <i>Man er sammen med vennerne</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Man får ædeflip</i> • <i>Korttidshukommelsen bliver påvirket</i> • <i>Det kan være svært at komme op om morgenen</i>
Ved <u>ikke</u> at bruge et givent rusmiddel (eller ved at stoppe forbrug)	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Man husker bedre</i> • <i>Man får ikke ballade med de voksne</i> • <i>Man får mere tid til at gøre noget andet</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Man mister kontakt til vennerne – og hvem skal man så være sammen med?</i> • <i>Det er svært at falde i søvn om aftenen</i> • <i>Det er svært/hårdt at stoppe (abstinenser)</i>

BALANCERET RISIKOVURDERING

Holdningerne til en anbragt ungs brug af rusmidler – og dermed også til rusmidlernes 'farlighed' – kan være forskellige. Internt i medarbejdergruppen kan risikoen ved brug af et givent rusmiddel vurderes forskelligt, og den unge kan selv have en helt anden vurdering af risikoen ved sit eget forbrug end døgnmedarbejderen. 'Signs of Safety' er en model til at undersøge og systematisk afdække en konkret problemstilling, i dette tilfælde en anbragt ungs brug af rusmidler. (For yderligere oplysninger om 'Signs of Safety', se fx www.solutionfocus.dk)

HVEM?

Skemaet kan bruges i en medarbejdergruppe til at afdække de forskellige vurderinger og dermed være udgangspunkt for en samlet – og balanceret – vurdering af en ung, der har eller er på vej til at udvikle et skadeligt forbrug af rusmidler.

HVORFOR?

Skemaet åbner mulighed for vurderinger, hvor der både ses på dét, der bekymrer, og dét, som gør bekymringerne mindre, dvs. en balanceret risikovurdering. Samtidig skal deltagerne hver især pege på, hvad de gerne ser ske, så bekymringen kan blive minimeret eller helt forsvinde.

HVORDAN?

Skemaet udfyldes af medarbejdergruppen i fællesskab, gerne med en tavle/whiteboard,

hvor alle vigtige udsagn kan noteres, sådan at alle får et overblik. Spørgsmålene i skemaet besvares i den rækkefølge som nummerringen angiver. Det er vigtigt at der både ses på dét, der bekymrer (kolonne 1) og dét, der fungerer (kolonne 2). Der samles op ved at diskutere, hvad man gerne ser ske (kolonne 3). 'Signs of Safety' bygger bl.a. på følgende grundprincipper:

- Se samtalen som et forum for forandring
- Invitér til partnerskab om løsninger
- Opdag den unges styrker og ressourcer
- Søg undtagelser i forhold til dét, som ikke fungerer
- Fokuser på målet
- Brug skalering til at undersøge, hvor langt der er til målet, fx: På en skala fra 1 til 10, hvor 10 er endemålet, men hvor 7 faktisk kan være godt nok, hvor langt vurderer hhv. den unge og døgnmedarbejderen, at den unge er?

VIGTIGT

Skemaet (eller dele heraf) kan bruges i en direkte dialog med den unge til at synliggøre henholdsvis den unges og døgnmedarbejderens vurderinger af den unges forbrug af rusmidler. Skemaet kan også bruges til at få nuanceret, hvem der er bekymret for hvad, eksempelvis: Hvad er den unge selv bekymret for? Hvad er døgnmedarbejderen bekymret for – og hvorfor? Og hvad vil de hver især gerne se ske?

BALANCERET RISIKOVURDERING

Dét bekymrer... <i>Black box</i>	Dét fungerer... <i>White box</i>	Dét vil vi gerne se ske...
<p>1. Hvad er bekymrende? Hvorfor? Hvordan kommer problemet til udtryk? Hvor ofte? Sammen med hvem? I hvilke sammenhænge? (vigtigt at se på både dét, som er sket, det som kan ske og dét, som vi er bekymret for vil ske)</p> <p><i>Fx: Det er bekymrende, at den unge ryger hash hver dag. Det gør at skolen ikke bliver passet – og det ender med at skolen smider den unge ud...</i></p>	<p>2. Undtagelser: Er der tidspunkter, hvor problemet ikke er der? Hvornår fungerer det alligevel? Hvad er anderledes, når problemet ikke er der? Hvad gør den unge/ medarbejderne/ andre, når problemet ikke er der?</p> <p><i>Fx: Den unge røg ikke hash, da vi var på ferie. I stedet søgte den unge tæt voksenkontakt – og profiterede tydeligvis af det. Måske kan det bruges som erstatning?</i></p>	<p>3. Hvad vil du/vi se ske for at være en lille smule mindre bekymrede? Hvordan vil det komme til udtryk i handling? Hvad skal den unge gøre for at du/vi er en lille smule mindre bekymrede? Hvad vil være det første skridt i den rigtige retning?</p> <p><i>Fx: Den unge skal stoppe med at ryge hash på hverdage og gennemføre sin skolegang.</i></p>
<p>1b. Hvad forværrer bekymringerne, selv om det ikke har noget direkte med bekymringerne at gøre?</p> <p><i>Fx: Det forværrer bekymringerne, at den unge i forvejen er meget sårbar pga. problemer i hjemmet.</i></p>	<p>2b. Bonus: Hvor er der nogen ressourcer, der ikke har noget med undtagelserne at gøre?</p> <p><i>Fx: Den unge er utrolig vidbegærlig – vil gerne lære nyt og har nemt ved det.</i></p>	<p>3b. Udarbejdelse af konkret handleplan...</p> <p><i>Fx: Inden for x dage skal der ske følgende...</i></p>

LOGBOG OVER SIDSTE GANG

HVEM?

Unge, der har brug for at blive mere bevidste om deres forbrug af rusmidler. De unge skal selv have lyst til og være parate til at reflektere over deres forbrug.

HVORFOR?

Logbogen er en metode til systematisk at tænke over/tale om, hvordan og i hvilke situationer, den unge bruger et givent rusmiddel.

HVORDAN?

Den unge skal enten alene eller sammen med døgntilbederen udfylde skemaet/svare på spørgsmålene ud fra en konkret episode, fx

sidste gang den unge røg hash. Derved opnås et mere nuanceret billede af, hvorfor den unge bruger rusmidlet.

Skemaet kan bruges flere gange i et forløb, og kan selvfølgelig også udvides til at kortlægge et længere tidsforløb.

VIGTIGT

Ofte vil en sådan systematisk gennemgang også give den unge selv et klarere billede af omstændighederne omkring forbruget, fx at det ikke bare sker, fordi de andre lokker, men at den unge også selv har en aktiv andel i, at det sker. Og dermed også kan have en aktiv andel i, at det ikke sker.

LOGBOG OVER SIDSTE GANG	
Hvad tid på dagen?	<i>Morgen, middag, aften, nat...</i>
Hvor var du?	<i>Fx hjemme, hos kammerat, i byen ...</i>
Hvem var du sammen med?	<i>Fx sammen med kammerat, forældre, alene ...</i>
Hvad og hvor meget tog du?	<i>Fx røg, sniffede, drak... x antal gram</i>
Hvad brugte du rusmidlet til?	<i>Fx til at falde i søvn på, for sjov, for at dulme ...</i>
Kunne du have gjort noget andet i stedet for?	<i>Fx løbe en tur, tage en snak med døgntilbederen...</i>

LØSNINGSFOKUSERET SAMTALE

HVEM?

Unge, der har en vis motivation for forandring, men som ikke magter at gennemføre forandringen alene.

Elementer fra den løsningsfokuserede samtale kan bruges i enkeltstående samtaler med den unge, men det bedste resultat opnås, hvis metoden benyttes i et længere samtaleforløb med den unge.

HVORFOR?

Den løsningsfokuserede samtale er en metode til – over tid og gennem refleksioner – at fremme større forandringer. Udgangspunktet for metoden er, at den unge er eksperten i sit eget liv, og dermed også selv har et ansvar for sit eget liv. Grundforståelsen er, at det vil være lettere at skabe sig en fremtid, hvis man kan se den for sig. (Læs mere om metoden i fx Mabeck: Den motiverende samtale, 2006)

HVORDAN?

Døgnmedarbejderen er ansvarlig for, at rammerne for samtale-forløbet er i orden, dvs. at

der er tid og ro til samtalerne, og at de foregår et sted, hvor den unge føler sig tryk.

Døgnmedarbejderen indleder hele forløbet – og hver enkelt samtale – med at afklare, hvad målet for hhv. forsamtalen/samtalerne er. Herefter gennemføres samtalen ud fra det/de opstillede mål.

Døgnmedarbejderen er ansvarlig for, at samtalen sluttet ordentligt af, herunder at der aftales, hvad der skal ske til næste gang (opgave) og hvornår næste samtale skal finde sted.

VIGTIGT

Skriv eventuelt de vigtigste punkter fra hvert møde ned, så udviklingen dokumenteres, både for den unge skyld og for døgnmedarbejderens.

Døgnmedarbejderen kan eventuelt vælge at belønne den unge, når særlige delmål er nået. Fx kan døgnmedarbejderen sammen med den unge aftale, at den unge kan få en længe ønsket hættetrøje, når et særligt vigtigt delmål nås.

DEN LØSNINGSFOKUSEREDE SAMTALE

PROCES	EKSEMPLER PÅ SPØRGSMÅL
<p>Forhandling af et fælles projekt</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Hvad skal vi tale om?</i> • <i>Hvad ønsker du hjælp til?</i>
<p>Beskrivelse af den unges ønsker/ opstilling af mål</p> <p>Målene skal være vigtige for den unge, konkrete og fremadrettede...</p> <p>En anden mulighed er at stille mirakel spørgsmål...</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Når du ikke længere ryger hash, hvad vil du så gøre i stedet for?</i> • <i>Hvad vil du se dig selv gøre anderledes, når du har reduceret/stoppet dit forbrug?</i> • <i>Hvis jeg nu tog på ferie i tre måneder og kom tilbage her, og du havde opnået dit mål, hvad ville du så fortælle om, hvad der var sket af ændringer i dit liv?</i> • <i>Hvad tror du andre vil se dig gøre anderledes, når du ikke længere ryger hash?</i> • <i>Forstil dig at der sker et mirakel, mens du sover... Miraklet gør, at dit problem forsvinder. Men fordi du sover ved du ikke, at problemet er løst. Så når du vågner om morgenen, hvordan vil du så opdage at der er sket et mirakel?</i> • <i>Hvad er det første du vil bemærke?</i> • <i>Hvad mere...?</i> • <i>Hvad mere...?</i> • <i>Hvordan vil jeg opdage at der er sket et mirakel?</i> • <i>Hvem vil ellers bemærke, at miraklet er sket?</i>
<p>Hvad sker allerede/undtagelser</p> <p>Andre spørgsmål der har fokus på undtagelser (og derved på hvad der skal gøres mere af):</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>På en skala fra 1 til 10, hvor 10 markerer, at du har opnået dit mål og 1 er da dit problem var størst, hvor er du så i dag?</i> • <i>Hvad er det der gør, at du siger 3 og ikke 1?</i> • <i>Hvad har du allerede gjort for at nå op på det trin?</i> • <i>Er der tidspunkter, hvor du godt kan lade være at ryge?</i> • <i>Er der tidspunkter, hvor du ikke får trang?</i> • <i>Er der tidspunkter, hvor du har trang, men hvor du ikke ryger?</i> • <i>Hvornår er problemet ikke tilstede?</i>

Forsætter næste side

<p>Næste skridt</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Hvad vil være det første lille tegn på at du er på vej til næste skalatrin?</i> • <i>Hvad skal du se dig selv gøre, før du tænker: Nu er jeg på vej den rigtige vej?</i>
<p>Feedback og opgave</p> <p>Spørg om den unge vil have en opgave til næste gang. Opgaverne skal relatere til ønsket om forandring.</p>	<p><i>Giv feedback/anerkendelse/ros på hvilke kompetencer den unge har fremvist i forhold til at kunne nå sit mål.</i></p> <p><i>Eksempler på opgaver:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Prøv at bemærke hvornår du er i stand til at modstå trangene til at ryge</i> • <i>Du siger det hjælper dig at løbe, jeg vil forslå, at din opgave er at vælge en dag i denne uge hvor du løber om morgenen, og bemærker hvordan det påvirker din dag.</i>
<p>Aftaler om næste samtale</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Hvornår skal vi tale sammen igen?</i> • <i>Hvad er aftalerne til næste gang?</i>
<p>De følgende samtaler...</p>	<p><i>I de følgende samtaler er fokus på hvad der er gået godt og ikke så meget på hvor mange gange, det er gået galt. Ellers nogenlunde samme samtalestruktur som ovenstående:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Hvad er gået bedre siden sidst?</i> • <i>Hvad lykkedes?</i> • <i>Hvad gjorde du selv? Hvad gjorde andre?</i>

INDIVIDUEL 'KONTRAKT' MED DEN UNGE

HVEM?

Unge, der har en vis motivation for forandring, men som ikke magter at gennemføre forandringen alene.

HVORFOR?

For nogle unge kan det virke uoverskueligt at aftale en hel samtalerække. De har brug for et overskueligt mål, her og nu. Her kan en simpel kontrakt/aftale mellem den unge og døgmedarbejderen være lettere at gå til.

HVORDAN?

På baggrund af samtale(r) mellem den unge og døgmedarbejderen indgås en aftale om, hvordan den unge bedst muligt kan støttes til at stoppe med sit forbrug af rusmidler.

Det aftales også, hvordan og hvor tit der skal følges op på aftalen.

Det er vigtigt, at den unge selv kan se en mening med kontrakten. Hvis kontrakten alene fokuserer på det negative eller det svære, fx at den unge skal stoppe med at ryge hash, kan det være mindre motiverende. Men hvis kontrakten også indeholder positive elementer, eller som i nedenstående eksempel, et element af 'husk-at-klap-dig-selv-på-skulderen', kan det være med til at motivere og fastholde den unge i en positiv udvikling.

VIGTIGT

Kontrakten kan ikke stå alene! Kontrakten er blot et redskab, som kan bruges som udgangspunkt for de løbende samtaler mellem den unge og døgmedarbejderen, og som redskab til at holde den røde tråd i forløbet.

Eksempel på:

KONTRAKT ML. UNG OG DØGNMEDARBEJDER

Vi har aftalt, at jeg aflægger en ren urinprøve d. xx.xx.xxxx

Hver morgen skal jeg stå op, gå i bad og som det første fortælle mig selv:

„JEG ER SGU FOR LÆKKER, OG DET BLIVER EN FED DAG. DET ER FOR MIG TILLADT AT VÆRE SELVGLAD OG SELVFED!“

Hver aften går jeg i seng mellem 22 og 23

Hver dag skal jeg føre dagbog, og hver dag skal jeg svare på følgende spørgsmål, inden jeg går i seng:

- På en skala fra 1-10, hvor god har dagen så været? (10 er i top, 1 er i bund)
- Hvorfor har det været en god/dårlig dag?
- Har jeg haft lyst til stoffer eller ej? Hvornår og hvorfor?

Ung og døgnmedarbejder skal mødes til samtale om ovenstående mindst én gang om ugen. Konkret tidspunkt aftales fra gang til gang.

'DRUG-TEST' SOM PÆDAGOGISK REDSKAB

En 'drug-test', typisk i form af en urinprøve, er en analyse af biologisk materiale fra en person med henblik på at fastslå, hvorvidt vedkommende har indtaget rusmidler. Overordnet kan man skelne mellem to typer af tests:

- Laboratorieundersøgelse, hvor en person afgiver kropsvæske (blod, sved, spyt) eller en hårprøve, som analyseres på laboratorium. Denne testtype er tidskrævende og forholdsvis dyr, men ganske pålidelig.
- Hurtig-test, hvor biologisk materiale fra personen undersøges her og nu, fx via en spytp prøve eller en urintest. Prøven er nem at foretage, og resultater foreligger med det samme. Men testen er behæftet med en del usikkerhed.

Derudover kan nogle tests bruges til at fastslå, hvad et fundet stof indeholder, fx om det hvide pulver, der er blevet fundet i en ungs lomme eller på et værelse, er kokain eller bagepulver.

HVEM?

Unge, der har brug for en ekstra støttepind i bestræbelserne på at komme ud af/undgå et skadeligt forbrug af rusmidler. (Nogle rusmidler kan måles i kroppen længere tid end andre, fx kan THC måles op til 7 uger efter den unge har røget hash sidst. For mere information – se 'Rusmidlernes Biologi')

HVORFOR?

For nogle unge kan det være en hjælp, fx at have en aftale om at de bliver testet, når de kommer tilbage fra en hjemmeweekend, fordi de lettere kan sige nej til kammeraterne derhjemme, hvis de prøver at lokke til at ryge hash. For andre unge kan jævnlige drug-tests være med til at fastholde fx et hashryge-stop, på samme måde som andre går hos Vægtvogterne for at blive vejlet en gang om ugen.

HVORDAN?

Der bør være et klokkeklart pædagogisk motiv for at bruge drug-test på en døgnbragt ung. Brugen af testen bør i videst muligt omfang ske i samarbejde og dialog med den unge. Faren ved at bruge test ligger i at signalere grundlæggende mistillid overfor den unge, mens socialpædagogik handler om at etablere tillid og troværdighed. Inden testen bliver foretaget, bør døgnmedarbejderen derfor afklare sit formål med at bruge testen:

- Hvorfor ønsker jeg at foretage en test?
- Hvad ønsker jeg at opnå med testen? I forhold til den unge, i forhold til anbringelsesstedet, i forhold til omgivelserne...
- Hvordan vil jeg handle, hvis svaret er positivt, altså hvis testen viser, at den unge har indtaget rusmidler?
- Og hvordan vil jeg handle, hvis svaret er

negativt, altså hvis testen viser, at den unge ikke har indtaget rusmidler?

De benyttede tests skal have en god kvalitet og bør bruges i et tæt samarbejde med uddannet personale, fx et laboratorium eller en læge, der kan vurdere/kvalificere testresultaterne. Og så er det naturligvis vigtigt løbende at evaluere på sine beslutninger:

- Var det så en god idé at bruge/ikke bruge testen?
- Fik jeg dét ud af det, som jeg gerne ville?
- Kunne jeg have gjort det på en anden måde?

VIGTIGT

Ved brug af hurtig-test er risikoen for at få resultater, der er falsk positive (dvs. at prøven viser, at personen har indtaget et rusmid-

del, som vedkommende ikke har taget) eller falsk negative (dvs. at prøven ikke viser, at personen har indtaget et rusmiddel, som vedkommende faktisk har taget) så stor, at Sundhedsstyrelsen maner til forsigtighed ved brug af disse tests. Både falsk positive og falsk negative resultater kan underminere døgntilbederens troværdighed i den unges øjne, enten ved at den unge føler sig uretmæssigt anklaget, eller ved at den unge oplever at kunne narre døgntilbederen, fordi forbruget af rusmidler ikke bliver opdaget. Der er derfor god grund for døgntilbederen til først og fremmest at reagere på sin egen faglighed og sunde fornuft. Hvis døgntilbederen er bekymret for en ung, må der handles på bekymringen, uanset hvad årsagen er.

SOCIALT GRUPPEARBEJDE

HVEM?

En gruppe af unge på anbringelsesstedet, med større eller mindre erfaringer med rusmidler.

HVORFOR?

Fordi brug af rusmidler ofte er forbundet med samvær i gruppen af andre unge: De unge bruger rusmidler for at hygge sig sammen, fordi de andre gør det eller for ikke at være udenfor fællesskabet. Fordi den enkelte unges holdninger til rusmidler ofte vil være præget af andre unges holdninger. Og fordi de unge både før, under og efter anbringelsen skal kunne fungere i forskellige gruppesammenhænge.

Socialt gruppearbejde er en ofte overset mulighed i døgnforanstaltninger for at skabe og ændre kulturen på en afdeling, og dermed sætte sig mere 'blivende spor' i den unge om rigtigt og forkert.

HVORDAN?

Et socialt gruppearbejde om temaet 'Unge og Rusmidler' kan køres over en kortere eller længere periode. Gruppen kan samles fx hver 14. dag for at diskutere særlige emner og problemstillinger indenfor temaet, på baggrund af de unges egne ønsker og valg. De overordnede mål med gruppearbejdet skal dog opstilles af døgnmedarbejderne.

Målene kan fx være:

- At de unge kan være med til at klæde døgnmedarbejderne bedre på til at hånd-

tere rusmiddelproblematikker ved, gennem deres diskussioner, at vise døgnmedarbejderne, hvordan rusmidler forstås af unge,

- At give de unge mulighed for – i et trygt og ufarligt rum – at udveksle holdninger, synspunkter og viden om rusmidler med hinanden,
- At udvikle de unges viden om rusmidler og kompetencer til at håndtere eventuelle rusmiddelproblematikker,
- At skabe en større åbenhed på anbringelsesstedet sådan, at de unge fremover vil opleve, at der er en parathed til at tale om rusmidler og til at få hjælp til at komme ud af et skadeligt forbrug af rusmidler, uden samtidig at blive mødt af diverse sanktioner.

De unge skal på det første møde blive enige om hvilke regler, der skal gælde for gruppen, og skal derudover deltage i dialogen og bidrage med hver deres viden og erfaringer, og lytte til de andres viden og erfaringer.

Døgnmedarbejdernes rolle er at være rammesættende, dvs. at de skal sørge for, at rammerne er i orden: At der bliver startet op på en god måde, at tiden bliver overholdt, og at der bliver sluttet ordentligt af. Samtidig skal de sikre at de regler, som de unge selv har fastsat, bliver overholdt og eventuelt beskytte enkelte unge, som ikke er så stærke i gruppen.

VIGTIGT

Der skal løbende samles op og evalueres sammen med de unge. En måde at fastholde gruppediskussionerne på og vise den enkelte ung, at hans/hendes udsagn tages alvorligt, er

at skrive op på flipovers undervejs. Derudover bør døgnmedarbejderne også selv evaluere hvert møde, for at sikre at gruppeforløbet får de optimale betingelser.

Eksempel på:

SOCIALT GRUPPEARBEJDE MED ANBRAGTE UNGE	
MØDER	IDÉER TIL INDHOLD PÅ MØDER
Opstart	<ul style="list-style-type: none"> • Døgnmedarbejderne orienterer om baggrunden for og idéen med forløbet • De unge bliver enige om hvilke regler, der skal gælde for mødet (en kontrakt): Hvordan skal man tale til hinanden? Hvad skal der komme ud af møderne? Hvad må man sige fra møderne – om temaet og om personlige oplysninger? • De unge kommer med forslag til hvilke emner, de kunne tænke sig at komme rundt om på de kommende møder.
Emne 1	Dialog i hele gruppen om: <ul style="list-style-type: none"> • Hvad mener de unge om 'Unge og rusmidler'? Hvorfor bruger de unge rusmidler? • Hvad er fordele og ulemper ved alkohol, hash og stoffer? • Hvad er en god fest?
Emne 2	Dialog i mindre grupper eller udfyldelse af spørgeskema, inden dialog i hele gruppen: <ul style="list-style-type: none"> • Hvis nu en ung har/er ved at få et skadeligt forbrug af rusmidler, hvordan kan man så bedst muligt hjælpe ham/hende? • Hvordan kan/skal de andre unge reagere? Er man stikker, hvis man siger noget til de voksne? • Hvordan kan/skal døgnmedarbejderne reagere? Hvad er det bedste de kan gøre for at hjælpe? Hvad er det værste de kan gøre?
Emne 3	Dialog på baggrund af oplæg om rusmidlernes virkning. Oplæg kan holdes af ekstern oplægsholder eller døgnmedarbejder: <ul style="list-style-type: none"> • Hvad er fakta og myter om rusmidlerne og deres virkning? Hvordan reagerer hjernen fx på påvirkning af hhv. alkohol, hash og andre stoffer? • Hvad er fakta og myter om unges brug af rusmidler?
Afrunding	Evaluering af gruppeforløbet: <ul style="list-style-type: none"> • Hvad har været godt, skidt, lærerigt osv?

INDDRAGELSE OG BRUG AF EKSPERTER

HVEM?

Når døgnmedarbejderens og anbringelsesstedets indsats i forhold til den unges forbrug af rusmidler ikke er nok, skal ekspertisen hentes udefra, i form af særlige fagpersoner, fx en psykolog, en psykiater eller en kommunal rusmiddelkonsulent, hvis viden og kompetencer kan supplere døgnmedarbejdernes indsats.

HVORFOR?

Unge brug af rusmidler kan være en uhyre kompleks problemstilling at forstå og handle på som døgnmedarbejder. Dels kan døgnmedarbejderen mangle konkret viden: Fx kan den unge bruge rusmidler, der er ukendte for døgnmedarbejderen, eller rusmidlerne kan bruges i en kombination, som det kan være svært at vurdere konsekvenserne af. Og dels kan der, bag den unges brug af rusmidler, ligge særlige problemstillinger, som kræver fx en psykologisk eller psykiatrisk udredning og muligvis også behandling.

HVORDAN?

Som døgnmedarbejder er det vigtigt at gøre sig klart, hvad en eventuel ekspert skal bruges til, og hvordan vedkommendes indsats kan spille sammen med anbringelsesstedets pædagogiske indsats i arbejdet med den unge. Ekspertbistand i forhold til en ungs rusmiddelbrug kan og må ikke ses isoleret – som noget den unge lige får ordnet i en anden sammen-

hæng, hvorefter hverdagen kan fortsætte, som den plejer på anbringelsesstedet.

Som døgnmedarbejder må man gøre sig følgende klart ved inddragelse af ekspertbistand:

- Hvilken slags ekspertbistand er der brug for? Og hvorfor?
- Hvor finder vi den relevante ekspertbistand?
- Hvilke krav og forventninger har vi til eksperten?
- Hvordan kan vi bedst muligt etablere et respektfuldt og ligeværdigt samarbejde til den unges bedste?
- Hvordan kan ekspertbistanden omsættes/bruges i det daglige pædagogiske og omsorgsmæssige arbejde på anbringelsesstedet?

VIGTIGT

I mødet med eksperter eller særlige faggrupper kan man som døgnmedarbejder have en tendens til at sætte sin egen indsats lidt i baggrunden. Men det skal man ikke. De unge er anbragt, netop fordi de har brug for særlig omsorg og en pædagogisk indsats i døgnregi, også i forhold til deres brug af rusmidler. Hvis den unge skal hjælpes bedst muligt må ekspertbistanden ses i tæt sammenhæng med den omsorg og pædagogiske indsats, som foregår på anbringelsesstedet. Ekspertbistanden skal være et supplement, ikke en enestående løsning på problemet, som er løsrevet fra det øvrige arbejde med den unge.

4. IGANGSÆTNING OG STYRING

For at håndtere de anbragte unges eksperimenterende og/eller skadelige forbrug af rusmidler på en anden måde 'end man plejer', vil det ofte være nødvendigt at igangsætte en egentlig forandringsproces på anbringelsesstedet. Det er klart, at det er ledelsen, der er initiativtager til sådanne processer, og at det er ledelsen, der har det endelige ansvar for processernes gennemførelse. Men det er ikke nødvendigvis ledelsen selv, der sørger for, at processerne kører, og metoderne bliver afprøvet. Det vil typisk være en projektgruppe eller en projektleder, der har denne opgave.

Projektforløb kan udefra se kaotiske, uorganiserede og rodede ud. Og det kan selv de bedste projektforløb også være i perioder, fordi alle større projektforløb, der beskæftiger

sig med metodeudvikling og forandringsprocesser i organisationer, møder det uforudsete. Imidlertid er det karakteristisk for de mest vellykkede projektforløb, at de er målrettede, styrede og velkoordinerede. Eller med andre ord, at man som projektleder/-medarbejder:

- Gør sig klart hvorfor man gør, som man gør (**projektstyring**)
- Samler op/evaluerer undervejs for – om nødvendigt – at kunne afprøve andre metoder/justere indsatserne (**opsamling og evaluering**)
- Planlægger hvordan de forventede resultater skal implementeres (**implementering**)

I det følgende vil redskaber til sådanne metodeudviklings- og forandringsprocesser blive præsenteret.

PROJEKTSTYRING

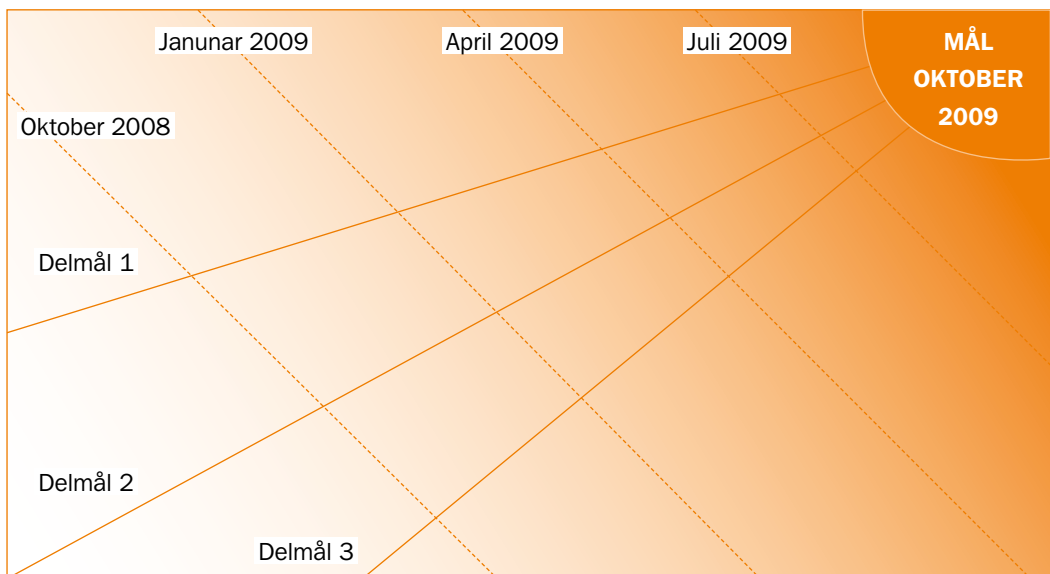
Det er helt nødvendigt, at ledelse og medarbejdere er fuldstændigt afklarede i forhold til projektets overordnede mål. Altså hvad de ønsker og er enige om, der skal komme ud af projektet. Dernæst skal delmålene afklares. Altså en afklaring af, hvilke delmål der skal opstilles for at kunne nå det overordnede mål.

Mål og delmål er **forudsætningerne** for, at projektet er styrbart.

Redskabet til projektstyring hedder 'Strategisol'. Skemaet anvendes på den måde, at

målet for det samlede projekt indskrives i 'solen' i øverste venstre hjørne. Herefter indskrives delmålene, der skal arbejdes med, for at målet kan nås. Der er i skemaet afsat plads til 3 delmål. Der kan naturligvis i praksis sagtens være flere.

Delmålene faseinddeles, så det bliver tydeligt, hvilke opgaver der skal løses hvornår (datolinjerne i skemaet). Brugen af skemaet betyder også, at det er muligt at skabe et overblik over, hvornår de største arbejdsbyrder ligger, og dermed opstille realistiske arbejdsplaner.

Eksempel:

Et anbringelsessted har et mål om at udarbejde en rusmiddelpolitik for anbringelsesstedet, fordi der hersker stor usikkerhed hos både unge og medarbejdere om anbringelsesstedets holdninger til området.

For at nå dette mål definerer projektgruppen (fx bestående af lederen og to døgmedarbejdere) følgende delmål:

1. Afklaring af anbringelsesstedets videns- og kompetencegrundlag, og herunder
  - Afklaring af interessenternes holdninger til anbringelsesstedets håndtering af rusmidler
  - Afklaring af ledelsens holdninger til anbringelsesstedets håndtering af rusmidler
  - Afklaring af medarbejdernes holdninger til anbringelsesstedets håndtering af rusmidler
  - Afklaring af de unges viden om rusmidler
2. Vidensindsamling omkring døgnanbragte unge og rusmidler, herunder
  - Litteratursøgning
  - Kontakt til lokalt misbrugscenter
  - Kontakt til Stofrådgivningen
  - Eksempler fra andre anbringelsessteders rusmiddelpolitik
3. Afprøvning af dialogredskaber i forbindelse med samtaler om rusmidler
  - Den løsningsfokuserede samtale
  - Samtale om fordele og ulemper ved rusmidler
  - Socialt gruppearbejde

De tre delmål skrives på strategisolen.

Opgaverne (fx litteratursøgning) skrives på gule 'post-it' sedler og sættes ind i skemaet med aftaler om, hvem der gør det, hvornår der er deadline, og hvordan afrapporteringen skal være. Når alle delopgavernes faser er indsat, er det muligt at danne sig et overblik over det samlede projektforbøb.

Skemaet gør det muligt at tilrettelægge opgaverne på en måde, så man undgår at løse samme opgave mere end én gang. Fx vil der være litteratursøgning omkring socialt gruppearbejde, hvorfor det vil være hensigtsmæssigt at lægge litteratursøgningsfasen før, der begynder at blive arbejdet med socialt gruppearbejde.

Ligeledes vil det være muligt at se, hvilket arbejdspress projektet lægger på døgmedarbejderne i bestemte perioder – og ændre på det, hvis der er behov for det.

Tidsplaner for arbejdet i projekter **skal være realistiske**. Er de ikke det, fører det ofte til, at deadlines konstant overskrides, at medarbejderne bliver trætte og overbelastede, og at projektet bliver en pestilens for alle implicerede parter. I sidste ende risikerer man, at energi og engagement forsvinder, og at projektet løber ud i sandet.

Projekter skal afvikles hurtigst muligt – i passende tempo!!

OPSAMLING OG EVALUERING

Evaluering behøver ikke være stort anlagte (og dyre) evalueringsprocesser og tykke rapporter. Evaluering kan også være simple opsamlinger undervejs for at se om et udviklingsprojekt når sine mål og for at vurdere om en given indsats er værd at fortsætte.

I et projektførløb, der arbejder med styringsværktøjer a la strategisolen (se ovenfor), vil det som hovedregel være relativt enkelt at se, hvornår der skal samles op. Det vil ofte være hensigtsmæssigt at afholde opsamlingsmøder ('stop-op' møder) ca. en gang i kvartalet for alle direkte involverede i projektet. Målet er tosidigt – at følge op på om projektmedarbejderne får løst opgaverne indenfor den aftalte tid og følge op på, om der er begivenheder, der kan vanskeliggøre indfrielse af delmål og i sidste ende det overordnede mål.

Derudover vil der være behov for at få evalueret afprøvede indsatser undervejs. Evaluering (eller vurdering) af en indsats kan således både gennemføres mundtligt og skriftligt. Vi vil her koncentrere os om den mundtlige evaluering, fordi skriftlig evaluering ofte er for ressourcetungt til mindre projekter.

Mundtlig evaluering foregår i den samlede projektgruppe. Målet for evalueringen i projektpæridoden er at få en samlet vurdering af en given

indsats ved at høre så mange vurderinger som muligt.

Det er essentielt, at denne evalueringsform styres 'hårdt og kontant' – ellers risikerer man at de første temaer eller synspunkter, der bringes frem, bliver styrende for resten af evalueringen. Også selvom de måske ikke er de vigtigste, men det blot var dem, der fyldte mest for enkelte personer på dagen.

En måde at styre den mundtlige evaluering på er at bruge en model, inspireret af 'De Bono's 6 Tænkehatte'. Brugen af modellen sikrer dels, at det ikke kun er 'dét, der lige fylder i dag', der bliver toneangivende i evalueringen, og det sikrer samtidig, at alle nuancer kommer med i den samlede vurdering.

Modellen 'tvinger' deltagerne til at tage ét perspektiv på indsatsen ad gangen.

Det første perspektiv sætter fokus på facts.

Det andet perspektiv giver deltagerne mulighed for at komme med deres spontane reaktioner. På den måde kan 'dét, der fylder' blive læsset af med det samme og undgå at fylde unødigt i resten af evalueringssæancen.

Det tredje perspektiv sætter fokus på alle de barrierer, der har været i projektet (fx samarbejdet, de unge, det skriftlige arbejde,

fremmøde, manglende opbakning fra ledelsen, ingen økonomi)

Det fjerde perspektiv sætter fokus på det bedste i projektet (fx succeser, studietur, unge, støtte fra ledelse, hjælp af kolleger)

Det femte perspektiv giver deltagerne mulighed for at tænke alternativt (fx alternativer

til projektet eller til dele af projektet, alternativ måde at bruge ressourcerne på)

Det sjette perspektiv er analysedelen, hvor deltagerne sammen søger at tage højde for at undgå eller overkomme barriererne (det tredje perspektiv), og hvor man søger at tilrettelægge, at der sker mere af det positive (det fjerde perspektiv).

EVALUERINGSMODEL FOR INDSATSER/ DELPROJEKTER

PERSPEKTIVER	EKSEMPLER PÅ SPØRGSMÅL
<p>Første perspektiv: Facts, ikke til diskussion...</p>	<ul style="list-style-type: none"> Hvad er det for et udviklingsprojekt? Hvad er mål og formål? Hvordan er rammerne for udviklingsprojektet? Hvordan og hvor foregår det? Hvem deltager? Hvor mange gange?
<p>Andet perspektiv: Spontant, intuitivt, mavefornemmelse...</p>	<ul style="list-style-type: none"> Hvad er den umiddelbare mening om udviklingsprojektet? Hvordan er mavefornemmelsen?
<p>Tredje perspektiv: Barrierer – fejl, mangler, dumheder, irritationer...</p>	<ul style="list-style-type: none"> Hvad er de største barrierer i udviklingsprojektet? Hvad går galt? Hvordan? Hvad er omstændighederne, når det går galt? Kom med konkrete eksempler... Hvad fungerer ikke? Hvad er irriterende, svært, besværligt?
<p>Fjerde perspektiv: Det bedste – muligheder, positive aspekter, fordele...</p>	<ul style="list-style-type: none"> Hvad er det bedste ved udviklingsprojektet? Hvad lykkes? Hvordan? Hvad er omstændighederne, når det lykkes? Kom med konkrete eksempler... Hvad fungerer? Hvad er legende let, sjovt, udviklende?

Forsætter næste side

<p>Femte perspektiv: <i>Alternativer – nye og kreative ideer...</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Kan I lave noget andet i stedet for dette udviklingsprojekt? Kom gerne med vilde uortodokse idéer...</i> • <i>Hvad vil I få ud af det?</i>
<p>Sjette perspektiv: <i>Gode råd til en anden gang – eller til andre...</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Hvis udviklingsprojektet skal gentages/kopieres af andre, hvordan kan man så undgå de dårlige ting ved projektet? Hvordan kan man undgå at det værste sker/gentager sig?</i> • <i>Hvordan kan man fremme at det bedste sker (igen)?</i>

IMPLEMENTERING

Implementering er en særlig del af projektføreløbet. Det handler om at få projektets resultater omsat og indarbejdet på en måde, så de også efter afslutningen på projektet bliver anvendt.

Implementeringen skal påbegyndes sideløbende med projektstart, fordi det er nødvendigt at gennemtænke, hvordan og hvor projektet skal forankres, hvis det går som ønsket. Her er det alfa og omega, at både ledelses- og medarbejderniveau er repræsenteret direkte i projektarbejdet fra begyndelsen. Det er **ikke** nok, at ledelsen er repræsenteret i styregruppen, da det erfaringsmæssigt ikke giver tilstrækkeligt ejerskab til metoder og indsatser.

En måde systematisk at få drøftet implemen-

teringsstrategien i løbet af projektperioden, er at benytte nedenstående implementerings-skema.

Undervejs i projektføreløbet skrives de metoder/indsatser ind i skemaet, som ønskes implementeret i organisationen. Derved får anbringelsesstedet mulighed for at indtænke dem i god tid i forhold til drift, samarbejdsflader og økonomi. Skemaet er således i høj grad projektets mulighed for at aflevere de høstede erfaringer/udviklede metoder/etablerede indsatser til anbringelsesstedet på en måde, sådan at stedet reelt har mulighed for at indstille sig på at få 'gaven'.

Implementeringsstrategi-skemaet skal løbende drøftes og justeres.

IMPLEMENTERING

METODER OG INDSATSER	STRATEGI PÅ KORT SIGT	STRATEGI PÅ LANG SIGT
<p>Eksempel 1: <i>Socialt gruppearbejde som metode, der kan give fælles normer for rusmidler på afdelingen</i></p>	<p><i>De unge er på anbringelsesstedet 18 måneder i gennemsnit. Derfor er der brug for, at der ca. hver 18. måned gennemføres socialt gruppearbejde omkring rusmidler. Næste gang bliver årsskiftet 2009.</i></p>	<p><i>Socialt gruppearbejde som metode i forhold til rusmidler indskrives i virksomhedsplanen og i rusmiddelpolitikken for anbringelsesstedet. Endvidere skrives denne tilføjelse til Tilbudsportalen.</i></p>
<p>Eksempel 2: <i>Udviklingsprojektet har vist, at det er nødvendigt for døgnmedarbejderne at have en grundlæggende viden om rusmidler for at kunne håndtere problemstillingerne i hverdagen</i></p>	<p><i>På hver 6. pædagogiske dag afsættes formiddagen til opdatering af viden om rusmidler.</i> <i>Det overvejes hver gang, hvem der skal inviteres til at formidle denne viden, eller om der findes tilstrækkelig viden internt til opdatering af den samlede medarbejdergruppe</i></p>	<p><i>Undervisningen på pædagogiske dage indskrives i anbringelsesstedets rusmiddelpolitik.</i> <i>Der gennemføres undervisning af nye medarbejdere i den grundlæggende viden om rusmidler (stoffers virkning på hjernen).</i> <i>Det overvejes at lade et modul på den kommende medarbejderuddannelse handle om pædagogisk håndtering af rusmiddelproblematikker</i></p>

5. HVIS DER ER BRUG FOR MERE VIDEN

GODE HJEMMESIDER

TITEL / NAVN	HVEM	OM HVAD
www.netstof.dk	En lang række af landets kommuner, med misbrugs-konsulent i Slagelse som webmaster	Indeholder bl.a. et stoflek-sikon, hvor der er en grundig gennemgang af rusmidler og deres virkning. Se også „Drugs in Brain“, som er en meget enkel gennemgang af, hvad der sker i hjernen, når nogle af de mest udbredte rusmidler indtages. Herfra kan <i>Rusmid-delguide</i> også downloades
www.stofinfo.sst.dk	Sundhedsstyrelsen	Giver et hurtigt overblik over de mest udbredte rusmidler og deres virkning. Er målrettet unge.
www.giftlinjen.dk	Giftlinjen, Bispebjerg Hospital, tlf. 82 12 12 12	Om symptomer på forgiftning og hvilke forholdsregler, man bør tage. Det er også muligt at ringe akut, døgnet rundt. Giftlinjen er bemandet med sygeplejersker og læger på Bispebjerg Hospital.

www.stofraadgivningen.dk

Stofrådgivningen
Tlf. 30 59 37 33

Udgiver et nyhedsbrev med jævne mellemrum, hvor der ofte er sidste nyt om nye stoffer.

RELEVANTE BØGER OG PJECER

TITEL	HVEM	OM HVAD
<i>Rusmiddelguide for forældre til teenagere</i>	Erik Jagd, Kim Hansen og Steen Bach, Ribe Amt, 2002	Guide med oplysninger om det mest væsentlige omkring unge og rusmidler
<i>Rusmiddelguide for unge</i>	Kaj Frost, Steen Bach samt Erik Jagd, Ribe Amt, 2002	Guide med oplysninger om det mest væsentlige omkring unge og rusmidler
<i>Hash-samtalen – om unge og hashrygning</i>	Morten Sophus Clausen, Komiteen for Sundhedsoplysning, 2005	Grundig og pædagogisk bog om, hvordan man kan tale med en ung om hash – og hjælpe på den mest hensigtsmæssige måde
<i>Rusmidlernes biologj – om hjernen, sprut og stoffer</i>	Henrik Rindom, Sundhedsstyrelsen, 2004.	Meget grundig gennemgang af hjernen, sprut og stoffer.
<i>Stoflex</i>	Sundhedsstyrelsen, 2006	Et lille og nemt tilgængeligt opslagsværk om rusmidler og deres virkning
<i>Rundt om rusen – en antologi om unge og rusmidler</i>	Komiteen for Sundhedsoplysning, 2006	Antologien består af et udvalg af tekster, skrevet af personer, der forskningsmæssigt eller på anden vis beskæftiger sig med rusmiddeltemaet i relation til unge. Giver bl.a. en kulturhistorisk oversigt over hhv. alkoholens, hashens og narkotikaens historie.

<i>Stofmisbrug og afhængighed</i>	Peter Ege, Hans Reitzels Forlag 2004	Grundig og let læselig bog om stofmisbrug og afhængighed, især kapitlet om unge kan anbefales.
<i>Udvikling af misbrug og afhængighed af rusmidler</i>	Mads Uffe Pedersen. Århus Universitetsforlag, 2005	Grundig gennemgang af hvordan misbrug og afhængighed udvikles.
<i>Ambulante behandlingstilbud til unge under 18 år med misbrugsproblemer</i>	Leif Vind og Katrine Finke, Center for Rusmiddelforskning	Seneste forskningsoversigt over, hvad der findes af viden/forskning på området, samt gennemgang af ambulante tilbud
<i>MULD-rapporter</i>	Sundhedsstyrelsen og Kræftens bekæmpelse Se www.cancer.dk/muld	Sundhedsstyrelsen har siden 1997 årligt fået foretaget en undersøgelse blandt 16-20-årige danskere med fokus på sundhed, herunder også forhold til alkohol og andre rusmidler.

BILAG 1

DEFINITIONER

Misbrug af rusmidler defineres, iflg. DSM-IV R (det amerikanske psykiatrisforbunds diagnose-system), som:

Et dårligt tilpasset brugsmønster af et eller flere rusmidler, som fører til en klinisk signifikant funktionsnedsættelse, manifesterende sig ved én (eller flere) af følgende kendetegn inden for en 12 måneders periode:

- Tilbagevendende indtagelse af ét eller flere rusmidler medfølgende manglende evne til at indfri betydelige forpligtelser på arbejdet, i skolen eller i hjemmet (fx gentaget fravær eller ringe arbejdspræstation relateret til indtagelse af rusmidlet; rusmiddelrelateret fravær, suspendering eller bortvisning fra skole; forsømmelse af børn og familie/husstand)
- Tilbagevendende brug af ét eller flere rusmidler i situationer, hvor det er fysisk farligt (fx at køre bil eller betjene en maskine, mens man er hæmmet af rusmidlet)
- Tilbagevendende rusmiddelrelaterede juridiske problemer (fx anholdelse for rusmiddelrelateret forstyrrelse af offentlig ro og orden)
- Fortsat indtagelse af ét eller flere rusmidler

på trods af varige eller tilbagevendende sociale eller interpersonelle problemer forårsaget af rusmidlet (fx konflikter med ægtefælle om konsekvenser af beruselse, fysiske slagsmål)

- Symptomerne må aldrig have opfyldt kriterierne for rusmiddelafhængighed

Afhængighed af rusmidler, defineres iflg. ICD-10 (WHO's diagnosesystem) som:

Tre af nedenstående kriterier opfyldt samtidig i mindst 1 måned eller gentagne gange indenfor 1 år:

- Trang
- Svækket evne til at styre indtagelsen, standse eller nedsætte brugen
- Abstinenssymptomer eller indtagelse for at ophæve eller undgå disse
- Toleransudvikling
- Dominerende rolle med hensyn til prioritering eller tidsforbrug
- Vedblivende brug trods erkendt skadevirkning.

Vind & Finke, Center for Rusmiddelforskning, 2006

BILAG 2

HVAD GØR MAN AKUT?

Hvad gør man, hvis en ung er stærkt påvirket af rusmidler?

1. BEVAR ROEN – GÅ IKKE I PANIK

Den unge har brug for din hjælp! Tal stille og roligt til den unge – både for at berolige den unge og for at bevare roen hos dig selv.

2. TILKALD HJÆLP – RING 112, ELLER FÅ ANDRE TIL AT GØRE DET

Find om muligt ud af, hvad og hvor meget den unge har indtaget og sæt alarmcentralen grundigt ind i situationen.

NB! **'Giftlinjen'** yder døgnet rundt rådgivning om forgiftninger på tlf. **81 12 12 12**. (Giftlinjen bemandes af sygeplejersker og læger på Bispebjerg Hospital, www.giftlinjen.dk)

3. UNDERSØG DEN UNGE OG YD FØRSTEHJÆLP

Hvis den unge er panikslagen, angst, forvirret og/eller hallucineret:

Kan forekomme ved indtagelse af svampe, LSD, amfetamin, ecstasy kokain og/eller hash...

Prøv at berolige den unge og forklar ham/hende, at du vil hjælpe. Før den unge væk fra støj og stærkt lys, som kan forstærke panikfølelsen. Gør det stille og roligt, mens du taler beroligende til den unge. Forsøg at få den

unge til at trække vejret regelmæssigt ved at få ham/hende til at følge din egen vejrtrækningsrytme. Tal hele tiden stille og roligt til den unge og forklar, hvad der sker og hvad du gør for at hjælpe.

Hvis den unge er forvirret og overophedet:

Kan skyldes indtagelse af ecstasy, amfetamin, kokain, nerve- og sovemedicin – specielt, hvis der danses ekstremt længe i et varmt lokale. Disse stoffer giver energi og betyder, at man ikke mærker kroppens normale alarmsystemer...

Flyt den unge til et køligt sted. Forsøg at få den unge til at drikke noget vand. Køl ned med koldt vand på kroppen, stik evt. underarmen i beholder med koldt vand. Tal hele tiden stille og roligt til den unge og forklar, hvad der sker, og hvad du gør for at hjælpe.

Hvis den unge er fraværende eller virker bedøvet:

Kan skyldes indtagelse af bedøvende rusmidler som alkohol, nerve- og sovemedicin, heroin og til tider ved snifning af lim, gas eller lignende...

Forsøg at holde den unge ved bevidsthed – læg ikke den unge i seng! Få evt. den unge op at sidde eller gå rundt med ham/hende. Undgå at den unge får væske eller føde, da

han/hun kan blive kvalt heri. Tal hele tiden stille og roligt til den unge og forklar, hvad der sker og hvad du gør for at hjælpe.

Hvis den unge besvimer eller er bevidstløs:

Læg den unge i aflåst sideleje (nato-stilling), stramtsiddende tøj løsnes. Kontrollér at luftvejene er frie og at den unge trækker vejret. Giv om nødvendigt kunstigt åndedræt. Kontrollér at hjertet slår. Giv om nødvendigt hjertemasage. Hold den unge varm med tæppe eller lignende, men vær opmærksom på overophedning. Tal hele tiden stille og roligt til den unge og forklar, hvad der sker og hvad du gør for at hjælpe. Selv om den unge er bevidstløs, kan det have en beroligende virkning, om ikke andet så på dig selv.

4. FORLAD IKKE DEN UNGE, FØR ANDRE HAR OVERTAGET

Den unge har brug for din hjælp, indtil nogle andre kan tage over.

Guiden er skrevet på baggrund af følgende kilder:

- „Rusmidlernes biologi“ af Henrik Rindom
- „Rusmiddelguide for forældre til teenagere“, udgivet af Center for Misbrug i Ribe Amt
- Peter Ege, socialoverlæge i Københavns Kommune